

приводом до виникнення сварок, бійок та інших сімейно-побутових конфліктів.

Ще однією особливістю жіночої злочинності у сімейно-побутовій сфері є вчинення їх жінкою одноосібно. Це насамперед пов'язано з тісними родинними відносинами між потерпілою особою та жінкою-злочинницею. Груповий характер вказаних злочинів в основному має місце лише при спільному вживанні спиртних напоїв друзями та родичами.

Майже всі вчені, що займалися даною проблематикою вказували на таку особливість жіночої злочинності у сім'ї, як високий ступень латентності (57-64 %) [1, с. 13; 4, с. 132]. Це можна пояснити тим, що потерпілі особи, а це, як правило, діти, чоловіки, старі батьки, не звертаються до правоохоронних органів з заявою через небажання зіпсувати долю жінці, або через небажання робити проблеми сім'ї надбанням громадськості. У той же час вбивства, які вчинені жінками у сім'ї є найменш латентними злочинами у цій сфері, за виключенням умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини. Нерідко даний злочин вчинюється жінкою у співучасті з членами родини, що полегшую його скоєння та приховування.

Агресивно-насильницькій злочинності взагалі та жіночій злочинності зокрема, притаманний тісний зв'язок з вживанням алкоголю. Якщо говорити про насильницькі злочини по відношенню до членів родини, то відповідно до даних досліджень, що проводилися кримінологами, біля 74 % злочинців знаходяться у стані алкогольного сп'яніння [5, с. 16]. Високий рівень алкоголізації населення з необхідністю призводить до зростання насильницьких злочинів, у тому числі таких, що вчиняються жінками у сімейно-побутовому оточенні.

При розробці заходів запобіжної діяльності у сфері жіночої сімейно-побутової злочинності слід враховувати вказані особливості, це дозволить підвищити їх ефективність та подолати загальну тенденцію до зростання злочинності жінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ахмеданова С. Т. Криминалогическая характеристика преступлений, совершаемых женщинами в семье, и проблемы их профилактики : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / С. Т. Ахмеданова - М., 2013. - 24 с.
2. Шестаков Д. А. Супружеское убийство как общественная проблема [Текст] / Д. А. Шестаков. - СПб. : Изд-во СПбГУ, 1992. - 92 с.

3. Криминальная агрессия женщины с психическими расстройствами / Т. Б. Дмитриева, К. Л. Иммерман, М. А. Качаева, Л. В. Ромасенко. - М. : Медицина, 2003. - 248 с.
4. Варпаева Г. А. К вопросу о современном состоянии женской внутрисемейной преступности [Текст] / Г. А. Варпаева // Юридические науки: проблемы и перспективы: материалы междунар. науч. конф. (г. Пермь, март 2012 г.). - Пермь : Меркурий, 2012. - С. 130-132.
5. Зарубина К. Д. Социальное неблагополучие и насилие в семье: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / К. Д. Зарубина - М., 2013. - 24 с.

Христин Інна Олександрівна,

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
старший науковий співробітник сектора дослідження проблем злочинності
та її причин Наукowo-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені
академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України,
кандидат економічних наук, доцент

ПРОТИДІЯ ЛАТЕНТНІЙ ВІКТИМІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ – ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Проблеми реформування кримінальної юстиції залишаються актуальними на кожному етапі еволюції наукової думки. В сучасних умовах важливе значення набувають реальні питання щодо реформування кримінальної юстиції із урахуванням об'єктивних реалій сьогодення.

Загальновідомо, що вперше термін «латентна віктимізація» було введено в науковий обіг Г. Й. Забрянським у 80-і роки ХХ ст., який писав: «Відомо, що одним із факторів латентності є неповідомлення громадянами о злочинах, жертвами яких вони стали. Інакше кажучи, мова йде про латентну віктимність – явище, яке може визначити латентність злочинності» [1, с. 47]. Після цього серед вчених почалися дискусії щодо цього терміну. Зрозуміло, що головне при цьому – віктимність це явище, яке притаманне усім особам. Під латентною віктимізацією населення країни необхідно розуміти ту загальну кількість осіб, які постраждали від злочинів і які з тих чи інших мотивів не були ні виявлені, ні зареєстровані офіційними органами у якості потерпілих (жертв злочинів (кримінальних правопорушень)). Зрозуміло, що склад цих осіб дуже різний, як і мотиви того, чому

вони не зареєстровані як потерпілі (жертви злочинів [кримінальних правопорушень] офіційними органами.

Латентну віктимізацію доцільно поділити на такі підвиди: а) особи не визнані жертвою (потерпілими) внаслідок дії правоохоронних органів; б) особи чітко знають, що проти них вчинено злочин, але вони не звертаються до правоохоронних органів; в) особи не мають уявлення, що проти них вчинено злочин, і тому вони не звертаються до правоохоронних органів. Особливо складно встановити обсяг третьої підгрупи, тому що інколи це пояснюється тим, що особа внаслідок тих чи інших вад не може адекватно оцінити, чи стала вона жертвою злочину чи просто вела себе не зовсім правильно. В деяких випадках це просто в'язано і з тим, що хто став злочинцем, а хто потерпілим, вирішила лише ситуація.

Вважаємо, що реально протидіяти такому явищу, як латентна віктимізація населення країни, можна лише при чіткому встановленню обсягів цього явища. Тому під час перепису населення України (його проведення планується у 2016 р.) необхідно зібрати дані про стан латентної віктимізації населення України шляхом суцільного опитування його. При цьому необхідно питання ставити так, щоб можна було встановити і обсяг латентної злочинності в країні за останні десять років. Чому необхідно використати проведення перепису, тому що під час його проведення опитуванням охоплюється усе населення країни.

Після цього лише можна розробляти реальні напрями протидії латентній віктимізації населення країни. Усі роки вивчення цього питання в нашій країні мали лише поверхневі дослідження, які істотно відрізняються одне від іншого. Для реального дослідження латентної віктимізації населення країни необхідні значні матеріальні та людські ресурси. Тому під час перепису одержати такі дані буде значно простіше і швидше і носити це дослідження буде суцільний характер.

Реальне реформування кримінальної юстиції неможливо без урахування загальної кількості потерпілих від злочинів, тому що проводити ті чи інші засоби вдосконалення протидії злочинності можливо лише тоді, коли чітко відомо з яким явищем і в якому обсязі необхідно вести боротьбу.

При цьому необхідно враховувати і зміни у структурі злочинності, яку більшість кримінологів вважають якісною характеристикою [2, с. 163; 3, с. 134]. Це твердження найбільш чітко характеризується й офіційними статистичними даними за

2013 р., тому що 20 листопада 2012 р. було введено в дію новий КПК. За офіційними даними у 2013 р. особливо тяжкі склали 2,4 % (13776 : 563560); тяжкі 27,7 % (156131 : 563560); середньої тяжкості 41,2 % (231983 : 563560); невеликої тяжкості 28,7 % (161669 : 563560). [4]. Ці дані наочно свідчать про те, що кількість кримінальних правопорушень невеликої тяжкості серед усіх облікованих практично збільшилася у два рази порівняно до періоду з 2002 – 2012 рр., при цьому питома вага тяжких злочинів істотно зменшилася [3, с. 135–136]. Таке значне зростання частки злочинів невеликої тяжкості свідчить про своєчасність введення в дію нового КПК України.

При цьому необхідно звернути увагу і на зміну такого показника, як структура облікованих кримінальних правопорушень за розділами КК України. Так, в 2013 р. розділ 2 КК «проти життя та здоров'я особи» склав серед усіх кримінальних правопорушень 12,7 % (71749 : 563560). [4] Хоча з 2002 – 2012 рр. цей відсоток складав в середньому 4,7 % [3, с. 141].

На жаль, щодо тези про те, що введення в дію нового КПК призведе до істотного зростання кількості облікованих кримінальних правопорушень та збільшення чисельності потерпілих від злочину, протягом 2013 р. не підтвердилася. За 2013 р. кількість офіційно зареєстрованих потерпілих від злочинів у країні склало 426651 особу, з яких загинуло 7172 [4]. Якщо звернутися до даних за попередні періоди часу, то в 2011 р. було зареєстровано 343159 осіб, з яких загинули 6426; а в 2010 р. – відповідно 321228 і 6077 [5; 6]. Дійсно, деяке збільшення кількості потерпілих відбулося (за два роки збільшення на 24,3 %), при цьому кількість загиблих – збільшилось на 11,6 %.

Інакше кажучи, надії вчених і практиків не виправдались. Існуючий офіційний статистичний облік в нашій країні направлено, як і раніше, на встановлення кількості кримінальних правопорушень та осіб, які їх вчинили, а також кількості офіційних жертв злочинів. При цьому обліку не підпадають дані про осіб – близьких родичів, які визнані потерпілими по кримінальному провадженню щодо злочинів, внаслідок яких загинула особа. Латентні жертви також не обліковуються.

Необхідно зазначити, що реформування кримінальної юстиції в нашій країні відбувається в дусі гуманізації кримінальної відповідальності і забезпечення пріоритету прав людини. Вирішення цих завдань можливо лише з урахуванням прав кожної окремої особи. Для цього необхідно мати вичерпний перелік усіх

осіб, які потерпіли від злочинів, в першу чергу, встановити обсяги реальної латентної віктимізації населення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Забрянский, Г. И. Городская и сельская виктимизация: сходство и различия / Г. И. Забрянский // Виктимологические проблемы борьбы с преступностью. – Иркутск, 1988. – С. 47.
2. Закалюк, А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки / А. П. Закалюк – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007 – 424 с.
3. Кулік, О. Г. Основні зміни у структурі злочинності в Україні на початку XXI століття / О. Г. Кулік // Вісник Кримінологічної асоціації України № 4 : зб. наук. праць [редкол. Л. М. Давиденко Т. А. Денисова, О. М. Джужа та ін.]. – Х. : Золота миля, 2013. – 262 с.; – С. 133–144.
4. YEdiniy_zvit_pro_kriminalni_pravoporushennja_za_sichen-gruden_2013_roku – [Електронний ресурс] – Заголовок з екрану.
5. Єдиний звіт про злочинність на території України за 12 місяців у 2010 р. – К. : ДІТ МВС України, 2011 р.
6. Єдиний звіт про злочинність на території України за 12 місяців у 2011 р. – К. : ДІТ МВС України, 2012 р.

Щербакова Альона Костянтинівна.

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ,
прокурор прокуратури Дзержинського району міста Харкова

ПРО МЕХАНІЗМ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ

Механізм конкретного злочину є відкритою системою, як і всі системи, що існують у реальному світі. Отже, на розвиток взаємодії його елементів, що приводить до злочинного результату, впливає значна кількість факторів. Однак вплив цих факторів неоднаковий, що дозволяє виділяти основні і другорядні фактори, а головне – об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Злочинна поведінка завжди вивчається в двох аспектах: як об'єкт соціальних зв'язків і впливів і як форма втілення активної, цілеспрямованої, перетворюючої діяльності індивіда із психологією, що сформувалася.

Вплив соціального на генезис і механізм злочинної поведінки досить значний, і дані ознаки є об'єктивними по суті. Тому кримінологічне їх вивчення повинно бути вичерпним дослідженням усієї складної проблеми людини та її діяльності. Виникає задача вичленування кола тих ознак (характеристик), що дозволяють виявити найближчі до злочину і злочинності причинні зв'язки і причинні відносини. Для їх поглибленого аналізу

і складання подальшого прогнозу та програми запобіжного впливу необхідно використовувати дослідження фахівців у таких областях наукового знання, як психологія, соціологія, психіатрія, педагогіка тощо. За основу ж варто брати наведені у роботах вчених-кримінологів шість основних груп ознак: соціально-демографічні; кримінально-правові; соціальні прояви в різних сферах життєдіяльності, або соціальні зв'язки; моральні властивості; психологічні та фізіобіологічні характеристики [1, с. 19].

Істотну роль у механізмі злочинної поведінки відіграють соціальні прояви або соціальні зв'язки (позиції), адже в наш час відзначається підвищена значимість соціального статусу в різних життєвих ситуаціях. Людина займає певні позиції і виконує певні ролі, кожна з яких має свій зміст (сценарій ролі). Без урахування соціальної ролі в індивідуальному запобіганні злочинів зникає вплив соціальних зв'язків і позицій, отже, зменшується вірогідність досягнення цілей корекції.

Соціальна позиція – своєрідний вузол зв'язків у соціальних відносинах, а роль – зміст вимог, які висуваються до особи, що займає дану позицію. Варто мати на увазі, що для людини важлива значимість соціальної позиції й очікуваних норм поведінки, оцінка особистості, що залежить від умов виконання нею ролі. Її тривале виконання завжди накладає певний відбиток, розвиває одні якості, блокуючи інші.

Позиція особи впливає на вибір соціальних ролей та на їх творче виконання. При цьому існує конфлікт об'єктивний, коли дійсний зміст ролі суперечить ситуації, та суб'єктивний, коли особа сприймає роль в якості суперечливої та не може з нею погодитись.

Психологічні ознаки – одні з найбільш важливих факторів, що впливають на скоєння індивідом суспільно небезпечних дій тому, що вибір способу дії здійснюється з урахуванням психологічних особливостей і психічної специфіки злочинця. Це проявляється в рисах характеру, вольових і емоційних якостях, ціннісно-нормативних характеристиках свідомості, у потребнісно-мотиваційній сфері злочинної поведінки, стані злочинця в момент скоєння злочину і механізмі наступної злочинної поведінки [2, с. 44–115].

Риси характеру в психологічній літературі визначаються як стійкі, повторювані в різних ситуаціях особливості поведінки індивіда. Обов'язковими властивостями є ступінь їх виразності в різних людей, здатність прояву в будь-яких ситуаціях і